

SERPENTINAMA U SOŠICE

U mome sjećanju još su jasne slike koje ponesoh s mog prvog putovanja Žumberkom. Bližio se blagdan sv. Petra i Pavla, god grkokatoličke crkve u Sošicama. Prilika je da svoje korake upravim tome kraju.

Autobus se penje serpentinama. Tri sata krivudanja i popesmo se mjestancu. Sošice! Ugodan smještaj čekao me u samostanu časnih sestara, koje me, za osvježenje, dočekaše »sošičkim sladoledom« tj. gustim domaćim kiselim mlijekom. Krenuh potom pješice tražiti kuću Marka Tarača na kojega me uputiše. Dobar pjevač, dosta pamti, 68-godišnjak i žena mu Marica stara 60 godina upravo stigoše s livada. Rekoh im zašto sam došla, pa ugovorismo sutrašnje poslije podne. »Blagdan je, ne radi se težački posao«, rekoše.

Sumrak je rosio, pa požurih da siđem kamenitim putem do križa što se nalazio u središtu Sošica. U prolazu povirih kroz okno male poljske kapele gdje bijaše kip okičen papirnatim cvijećem. Ugledah dvije crkve, jedna kraj druge. Prva je rimokatolička, posvećena Uznesenju Marijinu, a druga grkokatolička posvećena sv. Petru i Pavlu. Ova druga je građena 1755. godine, oslikana 1913. god. a freske je radio M. Krušlin. Zvonik joj je poligonalan, a unutrašnjost ima obilježje kasnobaroknog klasicističkog stila s masivnim slavolukom u koji je uklopljen ikonostas. Rimokatolička crkva je po svoj prilici iz istog vremena s lijepim oltarom nabavljenim 1905. god. u Tirolu. U blizini je osnovna škola izgrađena 1774. god, obnovljena 1974. god. i znak spomena 200. obljetnice osnutka. Preko puta je župni dvor sa jednim svećenikom za obadva obreda. U susjedstvu je samostan časnih sestara s urednim cvjetnjacima i zanimljivim muzejom što privlači posebnu pažnju.

Razgledah izložene predmete u nekoliko navrata. Sve što vidjeh: od zemljanog posuda, oruđa do nošnji čime su se služili uskoci i njihovi potomci daje sliku o načinu njihovog življenja. Najviše se zadržah pred nošnjama. Kod doseljenog stanovništva, uskoka, kao i kod starosjedilaca mijenjala se nošnja, pojednostavljivala. Iza II. svjetskog rata gotovo se izgubila.

Spremih se na spavanje. Nasuprot mojim prozorima pružio se Hum s nadmorskom visinom 731 m.

Sutrašnji dan je već raspoređen. Poranih u muzej da detaljnije razgledam kakvo bijaše odijevanje doseljenika, uskoka. Gledam žensku nošnju koju čini: košulja, oprega, oglavlje i obuća. Košulja je jednostavna, seže do pola listova. Jednodjelno sašivena od domaćeg konopljinog platna, pri dnu proširena skutima. Vezena je uz prorez na prsima, uskom kolijeru (ogrlici) i pri dnu rukava žumberačkim crvenomodrim vezom. Prorez se vezao vrpčama koje su zamijenjene gumbima. Nekad se po košulji nosio crveni pojas ukrašen metalnim pločicama. Opreg (pregača) tkana na pruge raznih boja ili je tkanjem izveden ornament. Pregača se veže otraga pletenicama od vune čiji su krajevi kitice. Spomenut ću još dugi prsluk bez rukava, bijelu suknenu haljinu i kožuh.

Češljalo se sredinom na razdjeljak. Djevojke su puštale pletenice niz leđa. Na glavi su nosile kapice ukrašene zlatnom ili srebrnom niti, vunanim vezom i svjetlucavim okruglim pločicama. Iz sredine visi kitica od raznobojnih svilenih niti. Kako je morala lijepo izgledati djevojka s tom kapicom! Starije i udate žene pletenice su motale, a glavu pokrivalo komadom platna vezanim ili čipkom ukrašenim. Prvu su zvali veženka, a drugu premetača. Stare žene uz premetaču stavljale su crnu kupovnu maramu.

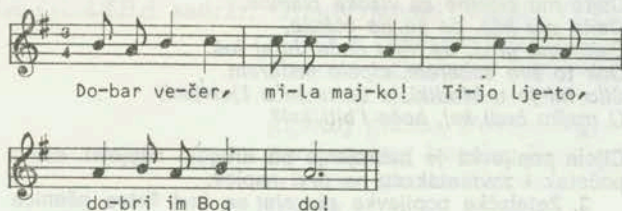
Prekidoh razgledanje i požurih na svečanu liturgiju. Pred crkvom skupilo se svijeta i čeka da zazvoni. Gledam ne bih li vidjela neku nošnju. Nigdje ni traga konopljinog platna, a kapice još manje. To me razočaralo. Udoh u crkvu. Liturgija je započela, a vodilo ju je pet svećenika. Zaista bijaše svečano.

U dogovoreno vrijeme krenuh Marku. Kod njega za bilježih:

Običajne popijevke

1. O Ivanjdanu idu četiri djevojke selom; lijepo obučene s kapama na glavi, ako su mlade, a udate žene prebace preko glave bijele marame i pjevaju za dobru godinu. Svaka ih kuća daruje. Njih nazivaju preperuše, tiolkarice, prepelice. Pjevaju:

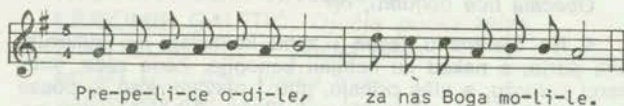
Dobar večer

*Dobar večer, mila majko!
Tijo ljetu, dobro im Bog do!
Dobar večer, mila majko!
Mila majko, mili čako!
Dajte, dajte, mila majko,
Dajte, dajte ne štentajte!
Nije meni do štentanja.
Daleki su naši puti,
Visoke su crne gore,
Široko je ravno polje,
Nij' ga moći pregledati
Kamo li ga prohoditi.
Fala, fala, mila majko,
Mila majko, mili čako
Na vašem milom daru.*

U Žumberku može se naći i ovakva varijanta tog običaja: Selom idu četiri djevojke-preperuše s bijelim rupcima na glavi, obilaze kuće za vrijeme suše. Pred njima je momak sav obavijen zelenim lišćem, sa zelenim grančicama preko šešira, u rukama mu je košara u koju sabire darove kao sir, jaja. Kad dođu pred kuću momak stupi naprijed, jer će ga domaćica politi vodom. Ovaj običaj je da se izmoli kiša. Pjevaju:

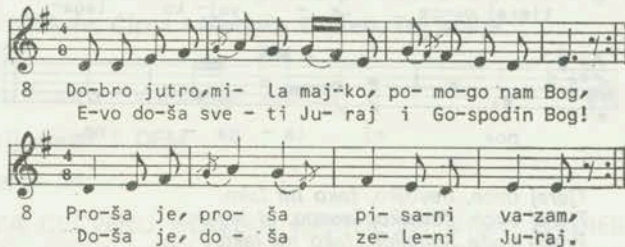
Prepelice odile

*Prepelice odile, za nas Boga molile:
Daj nam Bože godine, na tu našu ljetinu.
Mi smo tome veseli, kao mati djetetu,
Kao dijete materi, kaj Marija Isusu,
Kao Isus Mariji. Pucaj, pucaj ledino!
Škrapaj, škrapaj, godino, na tu našu mladinu!*

2. Na Jurjevdan obilaze selom mladići, jedan je uvijen zelenim grančicama i po šeširu, pred svakom kućom pjevaju. Domaćin ih daruje.

Jurjevska

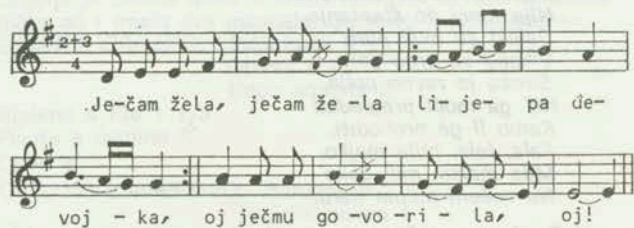
*Dobro jutro, mila majko, pomogo nam Bog,
Evo doša svetii Juraj i Gospodin Bog!*

Proša je, proša pisani vazam,
Doša je, doša zeleni Juraj.
Donesa, donesa pedalj dugu travicu,
Donesa, donesa lakat dugu mladicu.
Dajte mu dajte, što mu pre morete!
Dajte mu pšenice od Marije Djevice.
Dajte mu kukuruzu, da se krave bolje muzu,
Dajte mu slanine sa visoke planine,
Dajte mu jaja, da se ne pokaje,
Dajte mu groš, da vam dođe Juraj još.
Dok to sve saberem, cipele poderem.
Šilo mi je u Metliki, a dreta je u Ljubljani,
O majko budi kaj, hoće l'biti kaj?

Cijela popijevka je nabranje po drugom napjevu, samo početak i završetak su na prvi napjev.

3. Žetelačke popijevke pjevaju se kod žetve pšenice ili neke druge žitarice. Djevojke ili mlade žene za vrijeme odmora ili poslije ručka znaju ih zapjevati. Evo jednog primjera:

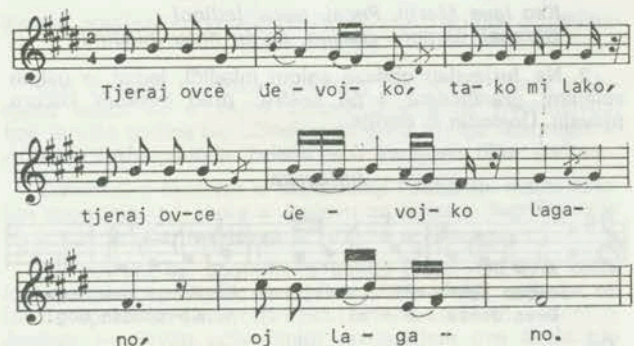
Ječam žela

Ječam žela, ječam žela, lijepa devojka,
Lijepa devojka, ječmu govorila, oj!
Svatovski te konji pozobali, konji pozobali,
Sve na radost mladim djevojkama, oj!
Kad to doću čoban kod ovaca, čoban kod ovaca,
On doleti ječam povezati, oj!
Daj devojko što si obećala, što si obećala,
Daj devojko, što si obećala, oj!
Koga sam ti jada obećala, jada obećala,
Obećala lice obljubiti, oj!

4. Na sjelima u jesen i zimu komušaju se kukuruzi, čija perje, a nekad su nabijali konoplje. Žene rade, muškarci pomažu, a više pričaju, piju i pjevaju. Kad je posao gotov večera se, pije, pjeva i pleše. Zabilježih ovu popijevku:

Tjeraj ovce

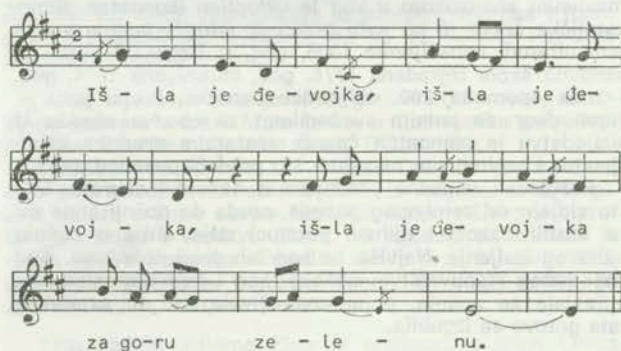

Tjeraj ovce, devojko, tako mi lako,
Tjeraj ovce, devojko, lagano, oj lagano.
Preko vode Slapnice, tako mi lako,
Preko vode Slapnice, lagano, oj lagano.
Sve mi ovce predoše, tako mi lako,
Sve mi ovce predoše lagano, oj lagano.

Sam' ne može sojčica, tako mi lako,
Sam' ne može sojčica lagano, oj lagano.
I njezino janješce, tako mi lako,
I njezino janješce, lagano, oj lagano.
Daj mi brate sikiru, tako mi lako,
Daj mi brate sikiru lagano, oj lagano.
Da usječem brestičak, tako mi lako,
Da usječem brestičak lagano, oj lagano.
Da napravim mostičak, tako mi lako,
Da napravim mostičak, lagano, oj lagano.
Da prevedem sojčicu, tako mi lako,
Da prevedem sojčicu lagano, oj lagano.
I njezino janješce, tako mi lako,
I njezino janješce lagano, oj lagano.
Daj mi brate, sviralu, tako mi lako,
Daj mi brate, sviralu lagano, oj lagano.
Da zasviram čobanski, tako mi lako,
Da zasviram čobanski lagano, oj lagano.

Ova stara žumberačka popijevka sačuvana je do današnjih dana. Često se pjeva i naredna popijevka:

Išla je devojka

Išla je devojka, išla je devojka,
U goru zelenu.
U goru zelenu, u goru zelenu,
Po vodu studenu.
Za goru je zašla, za goru je zašla
Vodu nije našla.
Našla je devojka, našla je devojka
Ranjena junaka.
Junak glavu diže, junak glavu diže
Devojka pobježe.
Ne bježi devojko, ne bježi devojko
Već mi rane veži.
Ako ja ozdravim, ako ja ozdravim
Tebe ne ostavim.
Junak ozdravio, junak ozdravio
Curu ostavio.

Pozdravih domaćine i sidoh kamenitim putom do križa. Idući asfaltnom cestom što se pružila bujnom ravnicom, koju je ispreplelo zelenilo sa svih strana, pozdravih ženu koja je kosila. Upita me kod koga sam došla. »Bolje pitajte zašto sam došla«, odgovorih. Izmijenismo nekoliko riječi pa krenuh. »Dodite k meni na odmor. Ona druga kuća«, pokazala prstom, »je moja. Tu je čist zrak, a zelenilo osvježava«.

Ta daleka žena učini mi se bliskom. Ova njezina dobrota je korak u ljepotu i istinu.

Zadovoljna uspješnim danom, ugodnim susretima i bogatstvu lijepih krajolika, završih dan.

Zdenka MILETIĆ